

**RAMON DE CARDONA-ANGLESOLA:
EL SEU TESTAMENT (1522)
I ELS SEUS RETRATS.
UNA NOTA SOBRE JOAN LLOPIS
AL SANTUARI DEL TALLAT**

Joan Yéguas i Gassó

RAMON DE CARDONA

Ramon Folc de Cardona-Anglesola i de Requesens (Bellpuig, 4 de juliol de 1467-Nàpols, 10 de març de 1522) era fill d'Antoni Folc de Cardona-Anglesola i de Centelles i la seva muller Castellana de Requesens i Joan de Soler. La seva biografia ha estat abundantment estudiada i tractada, així com el seu fantàstic mausoleu, actualment conservat a l'església parroquial de Bellpuig (fig. 1).¹

El 16 de gener de 1506, Ramon va signar capítols matrimonials amb la jove Isabel de Requesens i Enríquez (Barcelona, 1495/1496 – Nàpols, 9 d'abril de 1532); que foren confirmats per Ferran el Catòlic pocs mesos després, l'11 de maig de 1506.² Els seus fills foren Anton, Maria, Beatriu i Ferran. El testament ens informa que Anton era el fill “primogènit”, i que estava “en la indisposició e inhabilitat de natura”; habitualment s'afirma que era mut, però tenia assignada una renda anual que havia de servir per pagar un curador; per tant, no sabem exactament el seu grau de discapacitat, i encara era viu quan es redacta el testament del seu germà Ferran (5 de juny de 1543). Després vindria Maria, de la qual sabem ben poca cosa, simplement està documentada en aquest testament (1522) i s'afirma que és la germana gran. De Beatriu tenim més dades, al testament es

1) Entre altres, vegeu: Joan YEGUAS, *El mausoleu de Bellpuig. Història i art del Renaixement entre Nàpols i Catalunya*, Impremta Saladrígues, Bellpuig, 2009, pàg. 23-66.

2) P. NEGRE, “El linaje de Requesens”, *Anales del Instituto de Estudios Gerundenses*, 10 (1955), pàg. 166. Confr. YEGUAS, 2009, pàg. 44.

Fig. 1.- Ramon de Cardona jaçant, detall del mausoleu, església de Bellpuig (foto: Luciano Pedicini).

comenta que era “filla segona legítima”, després de Maria; també es coneix que fou enterrada a l'església de l'Annunziata de Nàpols, en una làpida pagada pel seu germà Ferran, on deia que va morir als 24 anys a les 11 calendes de juny (23 de maig) de 1535; per tant, hauria nascut el 1511.³ I Ferran, que va néixer el 20 de novembre de 1521 i va morir a Sant Cugat del Vallès el 13 de setembre de 1571, i que, tot i que era el més petit, va esdevenir l'hereu.⁴ Finalment, fora del matrimoni, i citat al testament patern, apareix “Ramon de Cardona, fill meu bastard”. No hi ha rastre de cap altre fill il·legítim, ja sigui perquè el 1522 havien mort, perquè no foren reconeguts o perquè no van existir. Per tant, i en resum: Anton (1507/1510 – documentat fins 1543), Maria (1507-1510 – documentada fins 1522), Beatriu (1511-1535), Ferran (1521-1571) i Ramon (documentat entre 1522 i 1543).

A tall de curiositat, al primer trimestre de 2018, Colnaghi, una galeria d'art establerta a Londres, ha tret al mercat un bust al·legòric del déu Mart (fig. 2), una

3) G. D'ADDOSIO, *Origine, vicende storiche e progressi della real s. Casa dell'Annunziata di Napoli*, Tip. Antonio Cons, Nàpols, 1883, pàg. 126. Confr. YEGUAS, 2009, pàg. 44.

4) Vegeu: Joan YEGUAS, “Testament de Ferran de Cardona-Anglesola i Requesens”, *Quaderns de «El Pregoner d'Urgell»*, 30 (2017), pàg. 75-98.

escultura en marbre atribuïda a Giovanni da Nola, datada cap al 1545, sobre la qual s'ha especulat que podria haver estat propietat dels descendents de Ramon de Cardona, en concret del seu fill Ferran (tot i que el confonen amb el duc de Cardona).⁵

DARRERES VOLUNTATS (1522)

L'any 2001 vaig publicar un extracte del testament de Ramon de Cardona.⁶ Aquest resum, redactat en llengua castellana, es conservava a l'índex de les escriptures que hi havia a l'arxiu de Bellpuig. Pel qual ja sabem que fou realitzat el 24 de febrer de 1522 davant el notari Francesco Nubulis, i la publicació fou l'endemà de la seva mort, l'11 de març del mateix 1522, davant el notari Aniello Giordano.

Fig. 2.- Bust de Mart, obra de Giovanni da Nola, galeria d'art Colnaghi a Londres (foto: Colnaghi).

Ara publiquem el testament sencer (fig. 3), transcrit l'11 de desembre de 1540 pel notari Joan Jeroni Canyelles, el mateix notari que va redactar el testament del fill de Ramon, Ferran de Cardona; per tant, potser fou el mateix Ferran qui va sol·licitar la còpia. La redacció del testament de Ramon es va realitzar a l'habitació que ocupava habitualment al castell nou de Nàpols: “castrum novum Neapolis (...) in quadam camera dicti castris sue solite”; lloc conegut pels estudiosos com el Castel Nuovo napolità, tot i que popularment a la ciutat partenopea s'anomena el “Maschio Angioino”. Estava jacent (“iacentem”), perquè era “detingut de malaltia”. Un mal que el duria a la mort 14 dies després. Una malaltia que feia mesos que l'estaria torturant, doncs, des de finals d'octubre de 1521 que es coneixia (l'ambaixador venecià Marino Sanuto se'n fa ressò el 28 d'octubre). I el 3 de març de 1522, una setmana abans del fatal desenllaç, Juan Manuel (ambaixador de l'emperador a Roma) afirma que Ramon de Cardona estava “para morir”.⁷

Per aquestes darreres voluntats, Ramon de Cardona demana que 10 testimonis en donin fe, personalment i amb el seu segell. Entre aquestes personalitats trobem:

- Vincenzo Imemdo, de Lípari (illes Eòlies); el cognom podria estar transformat, i ser Amendola, cognom molt habitual a l'illa.

5) I. BROOKE, (ed.), *Colnaghi Collections volume 1*, Colnaghi, Londres, 2018, pàg. 82-89.

6) Joan YEGUAS, “Sobre Beatriu Fernández de Córdoba (1523-1553) i la seva família”, *Quaderns de «El Pregoner d'Urgell»*, 14 (2001), pàg. 71 (amb la nota 11) i doc. 1 (pàg. 93).

7) C.J. HERNANDO, *El reino de Nápoles en el Imperio de Carlos V. La consolidación de la conquista*, Sociedad Estatal para la Conmemoración de los Centenarios de Felipe II y Carlos V, Madrid, 2001, pàg. 273-274. Confr. YEGUAS, 2009, pàg. 65-66.

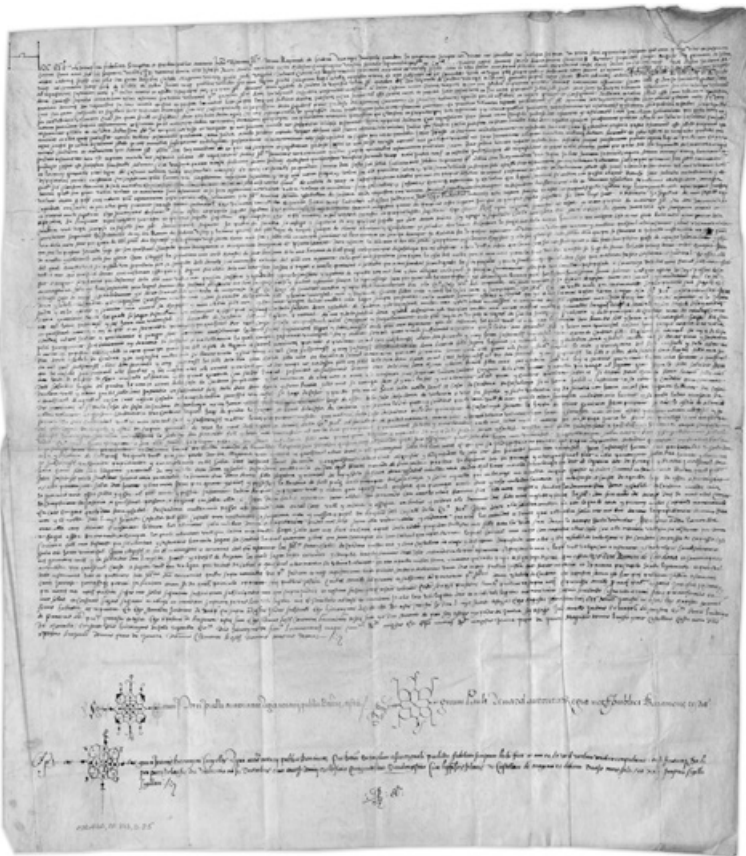

Fig. 3.- Testament de Ramon de Cardona, conservat a l'Archiu Histórico Nacional -Sección Nobleza- de Toledo (foto: AHN).

- Ludovico Montalto, nascut a Siracusa, era fill d'Antonio Montalto, baró de Prato i Milocca (actual Milena), i de Maria de Acuña (germana del virrei de Sicília entre 1489 i 1494). L'any 1500, Ferran el Catòlic el va promoure com a advocat fiscal del regne de Sicília. El 1507 fou nomenat regent de la Cancelleria del regne de Nàpols, després transformada en Consell Col·lateral del mateix regne, on va ser membre fins el 1528. Va redactar el testament a Palerm el mateix any 1528.⁸
- Jeroni Descoll (documentat entre 1503 i 1553). El 1503 era advocat de la Generalitat de Catalunya. El 1505 entra al tribunal de la Rota a Roma. El 1507 fou nomenat regent de la Cancelleria del regne de Nàpols, després transformada en Consell Col·lateral del mateix regne, d'on és membre durant quasi 40 anys, fins el 1546. Entre 1548 i 1552, a una edat molt avançada, va

8) M. N. MILETTI, "Montalto, Ludovico", *Dizionario biografico degli italiani*, vol. 75 (2011), edició consultada on-line.

esdevenir vicecanceller del Consell d'Aragó. El 1510 va rebre la distinció de ciutadà honrat de Barcelona. El 1542 fou nomenat viceprotonotari del regne de Nàpols. Vivia al palau Miroballo, on va redactar el testament l'any 1544. Va fer-se construir una tomba de marbre a Nàpols, realitzada per un membre del taller de Giovanni da Nola, Giovan Antonio Tenerello; avui conservada al Museu Diocesà de Barcelona.⁹

- Jerónimo de Francisco, doctor en dret. A vegades citat amb el nom italià, i el cognom escurçat o també italianitzat (De Franco o Di Francesco). Havia estat jutge ordinari de la Règia Gran Cort de Sicília, i també lloctinent de la Cambra Sumària de Nàpols.¹⁰
- Lluís d'Icard (o Icart) i de Requesens (Tarragona, 1467 – Nàpols, 1531). Era fill de Gabriel-Joan d'Icard, baró de Torrembarra i Vespella, i la seva muller Isabel de Requesens i de Joan; per tant, era cosí-germà de la muller de Ramon de Cardona. Es va casar el 1495 amb la valenciana Constança de Vilaregut, amb qui tingué quatre fills: Cristòfor, Isabel, Anna i Agnès. Va realitzar tasques diplomàtiques al Vaticà i al ducat de Milà. Entre desembre 1515 i maig 1516 consta que fou governador de Brescia, resistint el setge contra francesos i venecians, fins que va haver de capitular. El 18 febrer de 1517 fou nomenat batlle general de Catalunya, càrrec que va gaudir fins a la mort i en el qual fou ajudat pel seu fill. Tot i això, estava establert a Nàpols, on va esdevenir castellà del Castel Nouvo i l'emperador el va afavorir amb diferents privilegis i rendes. Va testar a Nàpols l'11 de novembre de 1531.¹¹
- Cristofanes de Brezenon, se'l cita com a membre del “consell de la Cesària Majestat” [l'emperador Carles I].
- Giovanni Maestro Pietro, de Palerm.
- Climent Bosch, canonge de la catedral de Barcelona.
- Tomàs, bisbe “minorum”.
- Pedro de Junera.
- Anton Dipar.

9) Joan YEGUAS “Jeroni Descoll. Una trajectòria com a polític i mecenes”, *Pedralbes. Revista d'Història Moderna*, 18-I (1998), pàg. 349-361.

10) A. DE VARGAS-ZÚÑIGA/B. CUARTERO, *Índice de la colección de don Luis de Salazar y Castro, Madrid: Real Academia de la Historia*, tom IV (1950), pàg. 281; G D'AGOSTINO, *Parlamento e società nel regno di Napoli. Secoli XV-XVII*, Nàpols: Guida editori, 1979, pàg. 232; F.P. CASTIGLIONE, *Indagine sui Beati Paoli*, Sellerio editore, Palerm, 1987, s.p.

11) S. J. ROVIRA GÓMEZ, *La baronia de Torredembarra a l'Edat moderna*, Patronat Municipal de Cultura de Torredembarra, Torredembarra, 2003, pàg. 13-17; A. CASTÁN RANCH, “Els Icard, senyors de Torredembarra i batlles generals de Catalunya, segles XIV-XVII”, *Historia dels Llupià (1088-1771) i dels seus llinatges incorporats: Icard, Roger i Vâllesca*, Trabucaire, Canet de Rosselló, 2006, pàg. 203-210, 226 i 236. Confr. YEGUAS, 2009, pàg. 55.

Ramon de Cardona (fig. 4) elegeix com a marmessors del seu testament: Isabel de Requesens i Enríquez, muller del difunt; Castellana i Isabel de Cardona i de Requesens, duquessa de Montalto i comtessa de Capaccio, respectivament, germanes del difunt; i els citats Lluís d'Icart i Cristòfol de Brezenon.

La publicació del testament es fa per demanda de les tres dones suara esmentades: Isabel de Requesens, Castellana i Isabel de Cardona. Castellana es va casar amb Ferran d'Aragó i Guardato (mort el 1542), fill bastard de Ferran I de Nàpols, i Carles I li va atorgar el ducat de Montalto (de la localitat calabresa de Montalto Uffugo). Isabel es va casar el 1490, essent menor d'edat, amb l'almirall Bernat de Vilamarí (Barcelona, 1462 – Nàpols, 1516).¹²

D'entrada, suplica a Jesucrist i a la Mare de Déu que la seva ànima sigui acollida a la Glòria. I, immediatament després, elegeix que vol ser enterrat a l'església del monestir de Sant Bartomeu de Bellpuig, del qual afirma que en va ser el promotor: “per my edificat”. Vol que les seves restes mortals siguin posades en “una sepultura feta”. Aquest punt és certament ambigu. Es tractava d'una altra obra (avui no conservada) o el mausoleu de Giovanni da Nola ja estava realitzat? Aquesta última possibilitat és remota, perquè si no desmentiria la carta de Pietro Summonte del 1524, on es narra com l'escultor estava fent la tomba del Cardona. També podria tractar-se d'una interpretació del temps verbal, i faria referència a una obra que s'havia de fer. En aquest sepulcre també s'hi havia de posar “los ossos dels nobles pare e mare meus”; novetat que no sabem fins ara i que cal tenir en compte quan es fan referència a les restes humanes que hi havia dins el sepulcre quan es va traslladar al segle XIX.

El testament continua amb la voluntat de satisfer tots els deutes existents, de la forma legal acostumada. En el següent ítem apareix una apel·lació fervent de Ramon de Cardona (fig. 5) cap a la monarquia “de la gloriosa casa de Aragó”, als quals diu que ha servit “felment y ab gran afecció”. Entre els quals recorda la “Catòlic Majestat, de immortal memòria” [el rei Ferran el Catòlic] durant “tot lo temps de la mia vida de minyonesa”, és a dir, durant la infància i la joventut (abans de la maduresa); una afirmació que confirmaria, en part, la nostra hipòtesi d'afillament i d'educació a la cort a partir de la mort del seu pare l'any 1473.¹³ També afirma que ha servit la “Catòlica Majestat del Emperador” [el rei Carles I]. I demana que la seva muller i hereu busquin protecció sota l'aixopluc de la monarquia, tal com ells i “tots los meus passats” havien fet.

Institueix hereu universal seguint l'orde habitual, primer va el sexe masculí i després l'edat. En primera opció elegeix el seu fill Ferran de Cardona. Si ell no pogués, la seva filla Maria. Si ella tampoc, la seva filla Beatriu. I si cap dels tres

12) HERNANDO, 2001, pàg. 165; Joan YEGUAS, *La glòria del marbre a Montserrat. Els sepulcres renaixentistes de Joan d'Aragó, Bernat de Vilamarí i Benet de Tòco*, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, 2012, pàg. 57-63.

13) YEGUAS, 2009, pàg. 26-30.

Fig. 4.- Ramon de Cardona a cavall en la batalla de Vicenza, detall del mausoleu, església de Bellpuig (foto: Luciano Pedicini).

casos anteriors fos possible, tria un dels fills de la seva filla Maria, que llavors seria una adolescent entre 12 i 15 anys. Després vindrien els futuribles fills de la seva filla Beatriu, que llavors tindria 11 anys. En tot cas, aquests nets s'haurien de canviar el primer cognom pel de la casa de Cardona i també haurien de modificar l'heràldica, si no, no esdevindrien hereus. Però sembla que Maria i Beatriu no estaven casades, perquè en el següent apartat, el testament comenta que si arribés el moment, aquestes filles s'haurien d'esposar amb un noble de la casa de Cardona de Catalunya, i si això no fos possible, de la casa de Cardona de València o de Sicília, i si no pogués ser, amb un home que hagués d'adoptar el cognom i l'heràldica de la casa de Cardona.

També passa a l'hereu un privilegi associat a un sou, com era la dignitat d'almirall de Nàpols i el de capità general de les naus de la Corona d'Aragó. L'almirallat de Nàpols i la capitania general de les forces marítimes eren uns privilegis atorgats el 1512 al seu cunyat, Bernat de Vilamarí. A la seva mort el 1516, el successor fou Guillem de Croy (cap a 1458-1521), persona de confiança de l'emperador Carles I. Degut a la seva renúncia, el 23 de desembre de 1519, fou Ramon de Cardona qui va succeir-lo.¹⁴

14) J. E. MARTÍNEZ FERRANDO, *Privilegios otorgados por el emperador Carlos V en el Reino de Nápoles*, C.S.I.C., Barcelona, 1943, núm. 578 (pàg. 67), núm. 804 (pàg. 91) i núm. 2442 (pàg. 266). Confr. YEGUAS, 2012, pàg. 58.

Fig. 5.- Bust de Ramon de Cardona, clau de volta de la sala capitular del Convent de Bellpuig (foto: J.Y.).

Dins el capítol de les deixes, apareixen diferents conceptes, però no tants com hom podia suposar, ni tants com va disposar el seu fill Ferran (en el seu testament de 1543). D'entrada, deixa 400 ducats (480 lliures) per almoines i causes pies, diners que havien de distribuir els marmessors. Al seu fill Anton de Cardona, li atorga una pensió de 200 lliures de Barcelona, que havia de ser cobrada pel seu cuidador; una renda amb la mateixa quantitat que al seu fill Ferran, en el seu testament de 1543, vol que continuï rebent el seu germà en cas que ell morís. A la seva filla Maria, li llega 10.000 lliures barceloneses, per dret de llegítima. A la seva filla Beatriu, li deixa altres 10.000 lliures barceloneses. Al seu fill bastard Ramon, li atorga diners per alimentar-se i viure d'acord amb la seva condició, una paga que s'havia de reflectir en un codicil annex, però aquesta documentació no l'hem trobada; segurament seria una quantitat determinada, tal com Ferran el 1543 va deixar estipulat: 5.000 lliures, a raó de 250 lliures anuals fins que la quantitat fos pagada. A la seva muller Isabel de Requesens, li atorga totes les rendes de les seves possessions mentre els nens fossin menors d'edat, i després d'aquest moment podria gaudir dels béns mentre fos la seva vídua. Mentre tots els fills, nois i noies, fossin menors d'edat, deixa com a tutors legals seus tres persones: Ferran d'Aragó i Guardato, cunyat seu i duc de Montalto; Lluís d'Icart, castellà del Castel Nuovo; i Cristòfol de Brezenon, membre del consell de l'emperador.

ELS RETRATS DE RAMON DE CARDONA

Qualsevol article és més digerible si va acompanyat d'imatges. D'aquesta manera, per tal d'il·lustrar un text amb un document testamentari, he fet recull de tots els retrats d'època del personatge en qüestió, que tot seguit relacionaré.

La majoria són escultòrics i fets a la primera meitat del segle XVI, per tant, les faccions haurien de ser versemblants (en tots els casos són imberbes, és a dir, que no porten barba). N'hi trobem tres de sobradament coneguts: dos al mausoleu (figs. 1 i 4), realitzats per Giovanni da Nola entre 1523 i 1528; i un tercer a la sala capitular del convent bellpugenc (fig. 5), possiblement realitzat per Joan Llopis entre 1533 i 1535. Entre el retrats imaginaris que cal descartar, hi ha un gravat que apareix al llibre de Domenico Antonio Parrino a l'any 1694, però res té a veure amb el nostre protagonista, perquè no sabem en quin model es basa i perquè es tracta d'un senyor amb barba; de tota manera, aquest retrat és el que surt arreu d'internet, ja que és la imatge que il·lustra la biografia del personatge a Wikipèdia en tots els idiomes.¹⁵ En aquesta mateixa línia, tampoc em sembla un retrat del Cardona el petit medalló que hi ha al rentamans del convent, apuntat per Jaume Torres, on torna a sortir un altre senyor barbut; tot i que el propi autor després va rectificar (al 2017), pensant que el retrat del medalló era Ferran, el fill de Ramon (però el petit Ferran, com a molt, en aquelles dates tindria entre 12 o 14 anys, i difícilment duria barba).¹⁶

Es coneix un altre suposat retrat de Ramon de Cardona (fig. 6), obra malauradament desapareguda. Es tracta de l'únic retrat pintat, i és força conegut entre la gent de Bellpuig perquè fou la portada del llibre de Josep Teixidó i Balcells, editat el 1969 i titulat *El gran capità. Ramon Folch de Cardona*. La primera publicació del retrat es remunta a l'any 1925, quan una imatge de l'obra apareix a la revista barcelonina *D'ací i d'allà*, fotografiat per Jaume Ribera i Llopis, amb un peu de foto que afirmava: "pintura existent en una casa particular de Bellpuig".¹⁷ L'any 1930, el quadre fou fotografiat pel periodista gràfic Josep Maria Sagarra i Plana, en dues visites diferents a la vila urgellenca.¹⁸ En concret, es tracta de fotos realitzades el 1930 i que es conserven a l'Arxiu Nacional de Catalunya, les dues fetes al quadre tenen el número de registre ANC1-585-N-15958 i ANC1-585-N-15959. Miró Baldrich comenta que les fotos representaven el quadre amb el retrat de Ramon de Cardona, obra que en aquelles dates estava present a l'interior de l'església parroquial "segons la referència del negatiu". Segons darrera aquesta indicació, el retrat s'hauria traslladat des d'una casa particular fins al temple entre 1925 i 1931, i la seva desaparició podria estar vinculada amb l'incendi que va patir el mobiliari de l'edifici a l'any 1936. Però, segons el testimoni d'Imma Navarro Molleví, cap de l'àrea de fons d'imatges, gràfics i audiovisuals de l'arxiu: "es tracta

15) D. A. PARRINO, *Teatro eroico e politico dei governi de' vicerè del regno di Napoli*, Nàpols, 1694. Per a una reproducció del gravat, vegeu: YEGUAS, 2009, pàg. 41 i fig. 13.

16) Jaume TORRES GROS, "Aportació nova i inèdita al patrimoni artístic cultural de la vila de Bellpuig", *El Pregoner d'Urgell*, 725 (21.12.2009), pàg. 40-41; Jaume TORRES GROS, *El castell de la vila i la baronia de Bellpuig*, Bellpuig, 2017, pàg. 37.

17) "El sepulcre de Bellpuig. Quan arribarem a assegurar els nostres monuments nacionals contra la voracitat o l'estultícia privada?", *D'ací i d'allà*, febrer de 1925, pàg. 46-47.

18) Vegeu: Ramon MIRÓ BALDRICH, "Reportatge fotogràfic de Bellpuig (1930), fet pel periodista gràfic Josep Maria Sagarra i Plana", *El Pregoner d'Urgell*, 910-911 (12.09.2017), pàg. 36-47.

Fig. 6.- Retrat de Ramon de Cardona, obra desapareguda (foto: Josep M. Sagarra i Plana).

Fig. 7.- Crist mostra una llaga, Museu del Monestir de Poblet (foto: Damià Amorós).

d'un negatiu de vidre que no compta amb cap identificació [...] res indica on es troba el quadre i realment el títol no és adient”.¹⁹ En tot cas, la foto en qüestió, que avui publiquem per primera vegada, permet observar amb més nitidesa la pintura, que vaig datar del segle XVII de forma genèrica.²⁰ Continuo pensant que és una pintura de l'època barroca, per tant, molt posterior a la mort del baró bellpugenc. Caldria adjudicar-la a un pintor hispà que segueix de lluny la corrent pictòrica caravaggista. Un artista, que podríem batejar com “Mestre del retrat de Ramon de Cardona”, a qui també s'ha d'atorgar la realització d'una altra tela, un “Crist mostrant una llaga” (fig. 7), que es conserva al magatzem del Museu del Monestir de Poblet (107 x 83 cm i número d'inventari MPO 00088). A part de la semblança d'estil en les faccions del rostre i les mans, ambdues obres també tenen un filacteri a la part inferior del quadre, amb un text escrit en lletres capitals. Un text de molt difícil lectura: impossible pel que fa al retrat de Ramon de Cardona, i algunes lletres es poden intuir al quadre de Poblet (l'epigrafi s'inicia amb “QVID AMPLIVS [...] / DILECTAS [...]”).²¹ Per tant, el retrat bellpugenc podria tenir unes mides similars.

19) Correu electrònic rebut el 23 de maig de 2018.

20) YEGUAS, 2009, pàg. 39-40 i fig. 12.

21) Agraïixo a Damià Amorós i Albareda, director del Museu del Monestir de Poblet, la seva atenció i facilitat de consulta del fons museístic pobletà.

Finalment, en els capitells del claustre del convent, espai encara pendent d'un estudi més aprofundit, trobem un cavaller imberbe, vestit amb armadura i que al cap porta una corona de llorer. Un personatge representat de forma curiosa, adaptant la seva llargària a la circumferència del capitell (fig. 8). Una forma de treballar la pedra i estil a l'hora de fer els ulls que són exactament idèntics a algunes figures que hi havia representades al santuari de la Mare de Déu del Tallat, en concret, en els capitells de l'arc carpanell que ara decora el saló d'or al Museu Maricel de Sitges (fig. 9). Curiosament, una còpia idèntica del capitell es troba a la porta d'entrada del santuari, segurament realitzat als anys 80-90 del segle XX per iniciativa de Mn. Francesc Benet i Marimon (Rocallaura, 1933-2013), quan estava al capdavant de l'Associació Amics del Santuari del Tallat.²²

EL SANTUARI DEL TALLAT I EL TREBALL DE JOAN LLOPIS (ENTRE 1535-1550)

El santuari de la Mare de Déu del Tallat es troba a l'actual municipi de Vallbona de les Monges (l'Urgell), a escassos 25 km de Bellpuig pel camí tradicional, passant per Montblanquet (a 29 km si es passa per Vallbona). Aquest edifici fou abandonat durant el trienni liberal del segle XIX, en concret a finals de l'any 1822. Finalment, el 1843, el temple i les terres foren subhastades, amb el que es va iniciar un procés de desmantellament i disgregació patrimonial. Gràcies a Sánchez Sauleda, es coneix força bé la dispersió d'elements arquitectònics i escultòrics procedents del santuari: cap a Rocallaura, Reus, Canet de Mar i Sitges. Malgrat les crides a la defensa del patrimoni, diferents bocins foren venuts entre 1895 i 1915.²³

Després de visualitzar la totalitat dels fragments conservats i dispersos, cal dir que el gruix de l'escultura del santuari del Tallat s'ha d'adjudicar a un artista o taller que va treballar entre 1493 i 1509.²⁴ Amb tot, però, hi ha algun element que s'ha de datar posteriorment, com l'arc carpanell suara esmentat i que es troba al Palau Maricel de Sitges (número d'inventari PM 1A).²⁵ Tal com demostra la comparança estilística entre l'escultura d'aquesta obra i la dels capitells del claustre del convent de Bellpuig, l'autoria s'ha de vincular amb l'activitat del mestre Joan Llopis, cap visible de les obres bellpugenques (aquí també s'hi observa una altra mà de menor qualitat).

---

22) Agraïxo a la germana Maria Magdalena, de la comunitat Llum i Vida de Rocallaura, i a Enric Capdevila i Torres, de Solivella, informació sobre la reconstrucció del santuari.

23) Per a una síntesi acurada dels fets, vegeu: S. SÁNCHEZ SAULEDA, "El Santuari del Tallat: les vicissituds d'un edifici del tardogòtic català", *Lambard. Estudis d'art medieval*, 23 (2011-2012), pàg. 133-156. Es pot completar amb fotos: J.M. SANS TRAVÉ, *Història del Tallat*, Virgili & Pagès, Lleida, 1987, pàg. 170-173.

24) Vegeu: D. AMORÓS / J. YEGUAS, "El Mestre del Tallat: un escultor al voltant del 1500 actiu al Monestir de Poblet, el castell de Solivella i el santuari del Tallat", *Aplec de Treballs*, [text en premsa].

25) Agraïxo l'atenció i la informació rebuda al Consorci del Patrimoni de Sitges, especialment a l'Elisenda Casanova.

Joan Llopis és un mestre documentat entre 1502 i 1554. El 1502 es troba a una pedrera d'Alfés, juntament amb Antoni Queralt, segurament el seu mestre, i surt referenciat com “Joan Lopiz de l'Espluga Calva”, on llavors es feia el castell i Queralt tenia diferents interessos. Entre 1502 i 1511 hi ha un buit documental, que podria quadrar amb les obres al santuari del Tallat, però que descarto, degut al fet que l'estil dels fragments ara a Sitges respon al treball de Llopis al claustre de Bellpuig (datat entre 1533 i 1535 com veurem línies més avall), i perquè estaria vinculat amb mestre Queralt fins a la seva mort l'any 1513 (potser va treballar amb ell a la Seu Vella de Lleida). El 1511, el trobem a la vila de Bellpuig i se li paga una quantitat per haver comprat “dos compasos y dos escayres”, fet que indica que tenia un nivell professional elevat (els mestres piquers havien de saber utilitzar compàs i regle). Entre 1512-1524 i 1528-1529 treballa al castell de Bellpuig. Entremig, entre 1520-1521, és a Reus en un peritatge sobre un campanar. Entre 1530-1531 munta el mausoleu de Ramon de Cardona. Entre 1533 i 1535 treballa al claustre, sagristia i rentamans del convent de Bellpuig. El 1539 visura el campanar de l'església de Sant Feliu de Girona. Entre 1550-1553 és a Montblanc, potser treballant a l'antic convent de Santa Magdalena. El 1554 se li demana una traça per a l'església de Valls. La seva trajectòria té un important buit entre 1535 i 1550, quan es podria situar cronològicament els fragments que hem esmentat.²⁶

Fig. 8.- Representació de Ramon de Cardona (?), detall d'un capitell al claustre del Convent de Bellpuig (foto: J.Y.).

Fig. 9.- Capitell d'un arc del santuari del Tallat, actualment al Palau Maricel de Sitges (foto: J.Y.).

26) Vegeu: Joan YEGUAS, “Obres en el convent de Bellpuig (1507-1535)”, *Urtx. Revista Cultural de l'Urgell*, 17 (2004), pàg. 135-136; Joan YEGUAS, “Escultura al Pla d'Urgell entre 1500 i 1640”, *Urtx. Revista Cultural de l'Urgell*, 19 (2006), pàg. 156; Joan YEGUAS, “Obres entre 1512 i 1550 al castell de Bellpuig. I afegiments als segles XVII i XVIII”, *Urtx. Revista Cultural de l'Urgell*, 30 (2016), pàg. 16-20.

APÈNDIX DOCUMENTAL

1540, 11 de desembre.

Transcripció fidel del testament de Ramon de Cardona, redactat el 24 de febrer de 1522, i fet públic l'11 de març del mateix 1522.

Archivo Histórico Nacional (Sección Nobleza, Toledo), Fons Corvera, CP. 343, D. 25.

[Anvers del pergamí]

Transcriptum testamenti Raymundi de Cardona virrey de Nàpols 1522.

Testament del senyor Don Ramon de Cardona.

Copia de testamento de Don Ramon.

Carpeta 5, armari 1, plech 5.

[Recte del pergamí]

Hoc est exemplum fideliter sumptum a quondam publico autentico instrumento testamenti illustris domini Raymundi de Cardona, viceregis Neapolis quondam, in pergameneo scripto non viciato nec cancellato nec in aliqua sui parte, ut prima sacre apparebat suspecto, sed omni prorsus vitio et suspitione carente, cuius tenor sub his sequitur verbis.

In nomine domini nostri Iesuxpti amen. Anno a nativitate ipsius millesimo quingentesimo vicesimo secundo, regnantibus serenissimus et catholicis dominis nostris dominis Carolo divina favente clementia e romanorum imperator sempre augusto, rege germanico et Joanna matre eodem que Carolo eius filio Dei gratia regibus Castelle, Aragonum, utriusque Sicilie, Ierusalem, Ungarie, Dalmatie, Croatie, etc. Rego et vero dicti imperatoris anno tertio et utriorque Sicilie citra et ultra Farum anno septimo feliciter amen.

Die undecimo mensis martii de curie quod utionis Neapolis.

Nos Aniellus Jordanus de Neapolis ad contractus index Franciscus de Hurbolis de eadem civitate Neapolis publicus ubilibet per totum regnum Sicilie citra Farum regia et ubique apostolica notarius, et testes subscripti ad hoc specialiter vocati et rogati presenti scripto publico, declaramus notum facimus testamur quod predicto die presentia nostra civitatis Neapolis ad requisitionis instantiam nobis predictis iudici notario et testibus infrascriptorum, factus pro parte illustrissima domine Ysabelle de Cardona et Requesens relicte illustrissimo quondam domini don Raymundi de Cardona, viceregis et loctinentis generalis in presenti regno, comitis Oliveti, admiratus, et donne Castellane de Aragonia et de Car-

dona ducesse Montalti, et donne Ysabelle de Vilamarí et de Cardona comitisse Caputratí, executrum ultimis testamenti seu ultimis voluntatis predicti quondam illustrissimi domini Reymundi de Cardona, personaliter avessimus ad dictum castrum novum civitatis Neapolis, cum eius ibídem in presentia presatorum dominorum executricum assemerunt coram nobis etc. diu in hunaminis gelat huius quondam dominus don Raymundus in bona memòria existens et persona locutione hiet corpore ranguens dubitaus decedere intestarios, et cum scrivit nil esse certius morte et incertius hora ipsius mortis, et sua anime providendo saluti sibi scribi fecit suum in scriptis ultimim testamentum seu eius ultimum voluntatem quod seu quam subcribi et sigillati fecit per dictos decem testes cum eorum descriptionibus et impressione decem sigillorum prout iudorum o dicti testamenti comiuetur et queadem voluntate testandi perseverantem predictum illustrissimum dominum Reymundum scriasset sicut domino placuit, morti per anima eius mortem intendunt dictum testamentum et contenta in eo exequi et debite executioni demandari qua propter me, predictum notarium Franciscum, qui clausule et stipulationi dicti testamenti pro notario publico interveni requisiverunt, ut testamentum predictum coram pradictis testibus scripti in dicto testamento presentare, et exhibere debuissim ad hoc ut per eos viso et recognito, et non inventa macula nec suspitione aliqua testamentum ipsium apperire deberem qua requisitione facta stante etiam clausula in dorso dicti testamenti quod testamentum hunam sine aliqua solemnitate per ipsas dominas executrices et alios quorum interesset apertu deberet testamentum predictum caram iudice Anello Jordano, uomter rogato ad hunc actum stante absentia dicti unicentii iudicis, qui clausule ipsius interfuit et coram omnibus dictius decem testibus ascriptis in testamento predicto obtuli, exhibiti et presentavi qui quod testes scripti in eodem testamento illud in eorum manibus susuperunt, et diligenter inspexerunt et recognoverunt eorum suscriptiones, et sigilla per eos quem libet ipsorum impressa, et dixerunt et declaraverunt ac testisicanti fuerunt coram (...) personis presens testamentum esse illud proprium testamentum conditum et ordinatum per dictum illustrissimum dominum don Raymundum, et per eos scriptum et sigillatum in dorso ipsius, et non fuisse nec esse apertum nec in aliquo viciatum nec in eo invenerunt aliquam maculam nullumque dubium faciendo, et ideo assentis et recognitis predictis quia in dicto testamento non est reperta macula nec suspitio aliqua ad requisitione dictarum illustrissimarum dominarum executricum, quibus supra nomitribus testamentum predictum coram dicto iudice uomter rogato et dictis decem testibus scriptis in testamento predicto apertui, legi et publicam, et primo in dorso ipsius est scriptum huius modi sub tenore:

Die vicesimo quarto mensis februarii de curie in dicti millesimo quingentesimo vicesimo secundo Neapolis nobis in dite notarius et testibus infrascriptis ad requisitiones et preces nobis actenus factas pro parte domini don Raymundi de Cardona viceregis et locumtinentis generalis presenti regni, al castrum

novum Neapolis personaliter aversitus et nobis existentibus, in quadam camera dicti castri sue solite habitationis ibidem repetimus predictum dominum don Raymundum viceregem, in lecto iacentem, in suum corpore sanua tenentus recteque locutionis, et dispositionis pauter existentem qui considerans presentis humane vite fragilitatem et cursum instabilem y et etc. Nil morte cenius y volens sue anime providere saluti etc. Ipsius suum ultimum in scriptis sibi aseribi fecit testamentum seu eius ultimam voluntatem suscriptus per manus sue illustrissimus dominationis quod sic clausum (...) in suis manibus. Illud michi notario Francisco de Nubelis de Neapolis et infrascriptis decem testibus per eum are proprio adhibitis et rogatis presentavit ac dixit et declaravit illud esse suum ultimum testamentum vel eius ultimam voluntatem, quod seu quam valere voluit et mandavit iure testamenti, et si iure testamenti non valeret valere voluit et mandavit iure codicillorum y cassans y enecumque testamenta etc. Et voluit esa legatis contentis in eodem non possit aliquid detrahi iure salutie trabellianice etc. Et voluit etiam que post eius mortem, ipsius testamentum possit aperiri absque solumitate per illustrissimas dominas doñam Ysabellam de Cardona et de Requesens, eius uxorem, dominam Castellaniam de Aragonia et de Cardona, ducessam Montalti, et dominam Ysabellam de Vilamarí et de Cardona, comitissa Capudacti, eius sorores, et per alios quorum intererit interesse potuit quomodo (...). Ego Vicentius Imemdo, de civitate Liparis, Neapolis habitator, ad questus index me suo proprio sigillo sigillavi. Ego Ludovicus Montalti, testitus rogatus interfuit et testor, et proprio sigillo sigillavi. Ego Hieronymus de Colle, testitus rogatus interfuit et proprio sigillo sigillavi. Ego Ieronymus de Francisco, fui et testor et proprio sigillo sigillavi. Ego Joannes magister Petrus de Panormo, testis rogatus interfui et proprio sigillo sigillavi. Ego don Luys Icard o testimoni, he segellat de mon segell. Ego Xpofanes de Brezenon, testis rogatis interfui et proprio sigillo sigillavi. Ego magister Thomas episcopus minorum, testis rogatis interfui et proprio sigillo sigillavi. Ego Clemens Bosch, testis rogatis interfui et testor, et manu propria de mandato illustrissimi dominum don Raymundi de Cardona, viceregis scripsi et sigillo sue illustre dominationis signavi. Io Pedro de Iunera, so testigo y sigillado de my proprio sigillo. Yo don Anton Dipar soy testigo y sigillado. Con la cautiola del señor obispo de minors intus vero est scriptum tenoris et continentia sequentis.

Testament de mi, don Ramon de Cardona, visrey y lloctinent general del present regne de Nàpols, compte de Oliveto, almirant y considerant yo sobredit don Ramon de Cardona la fragilitat de la natura humana y que ninguna cosa és més certa de la mort y més incerta de la hora de la mort, stant per gratia de nostre senyor Déu Jesucrist y de la gloriosa verge santa Maria, mare sua y senyora nostra, en mon ple sentiment ab bona memòria, encara que detingut de malaltia, fas lo present testament et última mia voluntat, revocant y anul·lant qualsevol

altre testament, codicil o última voluntat que fuis la present jornada hege fet, sots qualsevol clàusulas etiam derogatorias o derogatoriarum derogatorias.

E primerament, dexe y coman la ànima mia a Déu nostre senyor, supplicant sa divina Magestat y a la sua gloriosa Mare nostra senyora que per la clemència infinida missericòrdia, me fare gratia de acullir y col·locar-la en la sua glòria.

Ítem, elegesch la sepultura mia en lo monestir de Sant Bertomeu, de la mia baronia de Bellpuig en lo principat de Cathalunya, per my edificat, a hont vull se orden que lo meu cors sia transferit quant a nostre Senyor serà placent passe de aquesta vida, en la yglésia del qual monestir vull sia posada una sepultura feta, ja coneguda dels davalls scrits mermessós executós del present meu testament, en la qual mia sepultura sien posats los ossos del nobles pare e mare meus, y per los frares del dit monestir se hage de servir lo horde per my donat en dit monestir.

Ítem, vull e man que qualsevol deutes que's mostraran ésser per my degut fins al dia de la mia mort, sien satisfets e pagats, e totes les quitacions o soldades que a nos servidors seran degudes, los sien pagades, y per lo semblant qualsevol altres coses que's trobaran in foro conscientia o iudicial, o ésser obligat o tengut a restitució per descàrrech de la ànima mia, vull e man que sian satisfetes y restituïdas, y per a la satisfació y restitució de aquelles, tots mos béns y sien obligats, en lo qual se procesca sumàriament y de pla tota cavil·lació postposada a conexença dels dits meus davall scrits marmassors, encarregant-ne sobre açò imconsciències, per a la qual damunt dita satisfacció obligue tots mos béns, burgens atichs y feudals, reservant sempre lo regió assenso.

Ítem, per quant tots los meus passats a yo ab tot lo que les mies forces haie gastat, havie sempre servit felment y ab gran afecció los reys passats de la gloriosa casa de Aragó, y senyaladament yo de tot lo temps de la mia vida de minyonesa la qual Catòlica Majestat, de immortal memòria, y après de sos benaventurats dies a la Cesària y Catòlica Majestat del Emperador nostre senyor, recoman a sa Cesàrea Magestat quant més huant y assertadament prech la il·lustre dona Ysabel de Cardona y de Requesens, caríssima muller mia, y don Ferrando de Cardona, fill y hereu universal meu, y les davall scrites filles mies, y totes les coses mias, y supplique a sa Majestat Catòlica los vulla tenir per recomanar sots la protecció sua, segons és stada y és la afferció y servint mia envers sa Magestat, y man als dits fills meus y carament pregue la dita muller mia hagen sempre perseverat affertio y devoció, que yo e tots los meus passats havera tengut a sa Cesària Majestat y a sos predecessors.

Ítem, dexa quatrecent ducats, los quals si hagen distribuir a almoynes e coses pias, ja coneguda de la susdita dona Ysabel de Cardona y de Requesens, muller mia, y dels altres marmessors y executors del present testament meu.

Ítem, per quant lo cap del testament és la institució del hereu, instituesch y fas hereu meu universal don Ferrando de Cardona, fill meu legítim y natural, de my y de la susdita dona Ysabella de Cardona y de Requesens, muller mia en tots mos béns mobles e immobles, burgens atichs e feudals, rendes, censals, diets y actions, en qualsevol manera, a my de present o en sdevenidor, pertanients per qualsevol diet, títol, causa o rahó, en qualsevols parts consistentes y senyaladament en lo present regne de Nàpols e regnes de Sicília, Serdenya y Valentia, y en lo principat de Cathalunya, tant y titulats com no titulats, ab tots sos drets e pertinenties e íntegre stat, exceptat tant solament les davall scrites institucions, llegats y fideïcomissos en lo present meu testament, per mi ordenats, los quals vull e man que lo sobredit don Ferrando, fill y hereu universal haia de complir íntegrament sens disminució ny detractio de falsídia o trabellallianica, la qual emperò institució universal fas e ordena sots tal parte, vindle, substitutio e conditio que si lo dit don Ferrando, fill y hereu meu universal, no serà hereu perquè no porà o no volrà, o mort en pupillar edad o après, quant que quant sens fill o fills de llegítim e carnal matrimoni procreat o procreats. En tal cars substituesch al dit don Ferrando, y a my hereu instituesch universal dona Maria de Cardona, filla llegítima e natural de my e de la susdita dona Ysabella de Cardona y de Requesens, muller mia, si llavors viurà. Y si no viurà en tal cars substituesch y a my instituesch dona Beatris, filla segona legítima e natural, de my y de la dita dona Ysabel muller mia, si llavors viurà. Y si no viurà, en tal cars substituesch al dit don Ferrando, y a my instituesch los fills de la dita dona Maria, filla mia de llegítim e carnal matrimoni procreats, si viuran, servat entre ells quan als stats y béns feudals lo orde y prerrogativa del sexe masculí y de la edat, axí que los mascles sien presents a les fembres, y los majors nats als menors. Y en cars que al dit temps no's trobassen fills ny filles de la dita dona Maria, en tal cars substituesch al dit don Ferrando, y a mi instituesch los fills o filles de la susdita dona Beatris, filla mia, servat l'orde de prescrire lo sexe masculí al femení y de primogenitura, com stà dit, la qual institutio et substitutio demunt dita de les dites dona Maria y dona Beatris, filles mies, fas y ordene sots tal ley e condició que vernit la dita mia heretat a qualsevol dels sobredits, hagen de pendre lo nom e armes de la casa de Cardona, simplement y sens minatura de altre nom e armes, e si recusaran o no servaran la dita condició, cayguen de la dita heretat, y aquella pervenga al següent grau, segon lo orde sobredit.

Ítem, declare, vull e ordene que les sobredites institució et substitució fetes de les dites dona Maria e dona Beatris, filles mies, se entenga feta, y axí la fas y no altrament, ab tal parte y condició precedent, saber és si les dites dona Maria e dona Beatris, filles mies, o qualsevol de aquelles en son cars, no serà casada al temps de la dita successió universal, se hage de casar y pendre per marit home de la noble sanch e casa de Cardona de Cathalunya, si ni haurà hàbil y sufficient a sa edat et condició per a contractar dit matrimoni. E si de la casa de Cardona de Cathalunya no ny haurà, hage de ésser de la casa de Cardona de Valentia, o vero

de Sicília, y si de València ny de Sicília non haurà, en al cars tinguen libertat de casar a llur voluntat ab persona condecant a llur condició, lo qual hage de pendre lo cognom e armes de la casa de Cardona, y no servant lo dit pacte e condició per la una, vull e man que la altra succeia en la dita mia heretat, y si amb la una recusara de servir les dites condicions, vull e man en tal cars y substituesch a elles lo més propparent mascle que's trobara de la casa de Cardona, en lo dit principat de Cathalunya, servat lo horde de primogenitura.

Ítem, per quant yo tinch lo offici de almirant del present regne de Nàpols, y offici de capità general de totes les naus dels regnes o domini de la Cesària Majestat, ab facultat de poder nomenar entre vius y derrera última voluntat hun hereu y successor meu en dits officis, per tant, nomen, elegisch y instituesch hereu y successor meu en dits officis lo sobredit don Ferrando, fill y hereu meu universal, ab tots los dits parrogiatus y pertinentis, salaris y emolumentis, en lo més salvo modo e manera que fer se puga, quant a la forma del privilegi a mi atorgat per iudici Cesària Majestat.

Ítem, per quant a Déu nostre senyor ha plagut posar a don Anton de Cardona, fill meu primogenit, legítim e natural, de my e de la susdita dona Ysabel, muller mia, en la indisposició e inhabilitat de natura en què stà posat, lo instituesch hereu meu particular en doscentas liuras de renda moneda de Barcelona, les quals sien donades quiscun any al curador que li serà assignat per lo sobredit hereu meu universal, y aquelles tingue sobre tots mos béns y senyaladament sobre la casa y baronia de Bellpuig, les quals vull que sien per lo dret de llegítima vita militie, e qualsevol altres drets a ell pertanyents sobre dits béns meus, e perquè sa indisposició no permet que pugue dispondre de la dita quantitat ny de altres béns, per ço substituesch vulgariter pupillariter y exemplanter en les sobredites doscentes liures de renda y en qualsevol altres béns adquirits y adquisidors lo sobredit don Ferrando, hereu meu universal.

Ítem, instituesch hereva mia perticular la sobredita dona Maria, filla mia llegítima y natural, de my e de la dita dona Ysabel de Cardona, muller mia, en deu mil lliures moneda de Barçalona, per dret de legítima, dot de paratgie e altre qualsevol dret a ella pertanyent sobre la dita heretat y béns meus.

Ítem, instituesch per lo semblant hereva mia particular la damunt dita dona Beatris, filla llegítima y natural, de my e de la susdita dona Ysabel, muller mia, en deu mil lliures moneda barcalonesa, per dret de legítima, dot de paratgie y de altre qualsevol dret a ella pertanyent sobre la dita heretat y béns meus.

Ítem, per quant yo tinch y possehesch la baronia de Bellpuig en lo principat de Cathalunya, y sobre aquella per molts anys me és stada magna qüestió y da-des serventes en favor mia, declare per lo present la intenció mia ésser stada y ésser al present, tenir y posseir justament la dita baronia, y per tant vull e orden

que qualsevol persona que pretenga tenir dret y rahó en la dita baronia, y en la causa o causes de aquella, hage de ésser administrat lo compliment de justícia a qualsevol persona o persones que sobre ella c.

Ítem, dexe balia y tutora, tant al dit don Ferrando com a tots los altres damunt dits fills meus, mascles y femies, lo il·lustre don Ferrando de Aragó, duch de Montalto, cunyat meu, y lo noble don Luys de Icard, castellà del present castell nou, cosingermà meu, y mossèn Xtòfol de Brezenon, del consell de la Cesària Majestat.

Ítem, dexe a la sobredita muller mia tot lo que li toca y pertany en los capítols matrimonials, entre ella e my fermats, e més avant li dixe los aliments sobre mos béns durant la pupillaritat de dits mos fills, stant ella vídua, volent y ordenant que totes les entrades e rendes que ella ebrà sobre tots mos béns durant la pupillaritat demunt dita no hagi ésser demandada de compte, los quals aliments vull que la dita mia muller hagi sobre tots mos béns encara après de la edad pupillar dels dits mos fills, tota la vida sua durant lo temps de la viduitat.

Ítem, dex a don Ramon de Cardona, fill meu bastard, per sos aliments y sustentació, honrada segons sa condició, la qual quantitat y béns que seran continguts en hun codicil que après ordenaré, lo qual codicil tant en açò com en tot les altres coses, com allí ordenaré, vull que sia observat per lo meu sobredit hereu universal.

Ítem, elegesch e fas marmessors e executors del present testament, las il·lustras dona Ysabel de Cardona, muller mia, dona Castellana de Aragó y de Cardona, duquessa de Montalto, y dona Ysabel de Vilamarí y de Cardona, comptessa de Capasso, cosines germanes mies, y los sobredits don Luys de Icard y Xtòfol Brezenon, los quals hagen de fer, executar y complir totes les damunt dites coses ordenades en lo present testament.

Aquesta és la mia, la qual vull valega com a testament, y si no valgués com a testament, no valdrà per qualsevol causa o defecte, vull que valegue per virtud de codicil o qualsevol altra manera de última voluntat en tota aquella millor forma y manera que valer puga, a fi que hage desortir degut effecte etc.

Yo don Ramon de Cardona.

Et stantim aperto dicto testamento, lecto et publicato, dicte illustrissime domine executrices, quibus supra nominibus, nos presentis iudicem et notarium requisierunt ut de predictis consuere deberemus virum duo in dot publica infrascripta quod fuerit necessaria et opportuna pro cautela heredis legatorum, et quobis vel cuius interest interesse que potevi in futurum, etiam fi de qualis particula opporteret fieri publicum instrumentum quibus omnibus sic peractis subsecutis ad petitionem presente illustrissime domine Ysabela de Cardona et

de Requesens. Factum est hoc presens publicum instrumentum testamenti per manus mei notarii predicti. Signo meo solito signatum subscriptum subscriptione mei qui supra iudicis et nostrum subscriptione testium roboratum quod scripsi prefatus Franciscus publicus ut supra notarius qui premissis omnibus per notario publico rogatus interfui ipsumque meo solito et consueto signo signavi, ac abrasi et emendavi superius in uno loco ubi legitur, mes e similiter abrasi et emendavi in alio loco ubi legitur dita, et alibi ubi legitur mos non vitio sequia scribendo causaliter erronei ideo pro authentico et firmo habeatur et reputator.

Et Ego Amiellus Jordanus de Neapolis qui supra ad questus index subscrivi.

Ego Hieronymus de Colle reverendis testis interfui. Jo don Luys Icard, testigo. Ego magister Thomas (...) episcopus minorum interfui et testor. Ego magister Joannes de Panormo (...) interfui et testor. Ego Xtoforus de Brezenon, testis sum. Ego Clemens Bosch, canonicus barcinonensis, testis sum. Yo don Antonio de Par, soy testigo. Yo Pedro de Junera, soy testigo.

Inde Amiello Jordano de Neapolis ad questues. Existente domino Ludovico de Montalto. Existente domino Hieronymo de Colle, regentibus. Existente, domino Hieronymo de Francisco locumtenenti magni cameran, reverendo magistro Thomas episcopo minorum, reverendo magistro Joanne Petro de Panor, magnifico domino Luysio Ycart castellano castri novo, domino Xpoforo Brezenon, domino Petro de Juvera, domino Clemente Bosch, domino Antonio de Par.

Signum Petri Jovells, autoritate regia notarii publici Barcinone, testis.

Signum Pauli Renard, autoritate regia notarii publici Barcinone, testis.

Signums Joannis Hieronymi Canyelles, regia autoritate notarii publici Barcinone, qui huoc exemplum acto originali predicto fideliter, et cum eo de veral verbum veridice comprobavit. Testis actumque ut supra paret clariset.

Die undecimo mensis decembris anno a nativitate domini Millessimo Quingentesimo Quadragesimo, cum suppositis sulmeis v. Castellane de Aragonia et de Cardona, duquesse Montisalti, et XXII proprio sigillavi.